

припинене. Крім того, скоротилося іпотечне, споживче кредитування тощо. Тому сьогодні можна константувати втрату стратегій іноземних банків в Україні.

Отже, підґрунтям для сучасної трансформації є кризовий стан тієї чи іншої системи чи підсистеми, нездатність адекватно реагувати на зміни середовища і задовольнити зростаючі потреби суспільства, вичерпання потенціалу розвитку, зовнішні виклики. В інформаційному суспільстві доцільно здійснювати проактивну трансформацію на випередження, яка дозволить уникнути погіршення економічного розвитку і запобігти виникненню криз. До того ж посилення міжнародного руху банківського капіталу потребує зваженої державної регуляторної політики, спрямованої на запобігання впливу світових фінансових криз та мінімізації ризиків залежного розвитку банківської системи. Тому якщо нині неможливо протистояти лібералізації руху банківського капіталу, то необхідно активно протидіяти впливу негативних факторів, притаманних цьому процесу.

Список літератури:

1. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.
2. Офіційний сайт Асоціації українських банків [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.aub.com.ua>.
3. Про приведення статутного капіталу банків у відповідність до мінімально встановленого розміру: Постанова Правління НБУ від 06.08.2014р. №464 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>

Олександр ДОНЕЦЬ

здобувач, регіональний директор ПАТ Ідея-Банк

Науковий керівник:

д.е.н., професор Белінська Я. В.

БАНКІВСЬКА КРИЗА В УКРАЇНІ: ПРИЧИНИ, НАСЛІДКИ ДЛЯ РЕАЛЬНОГО СЕКТОРА ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ

У 2014 р. в Україні розгорнулася безпрецедентна політична, економічна, соціальна криза. Вона болісно вдарили по вітчизняній банківській системі, основні показники якої різко погіршилися, а саме:

- вплив строкових депозитів склав майже 5,4 млрд. дол. США (або 40,0 %) з валютних вкладів, та понад 45 млрд грн. (або 23,0 %) з гривневих[1, 2]. В окремих банках було вилучено до 50 % депозитів;

- криза ліквідності, привела до масових банкрутств банків - за останні 13 місяців офіційно неплатоспроможними визнані 24 банки, які на початку минулого року контролювали 13,5% ринку депозитів населення і 13,9% активів банківської системи;

- кредити в національній валюті юридичним особам впали на 7,7 %, фізичним – на 12,0%,

- капітал банківської системи знизився майже на 23,0 %, частка проблемних кредитів підвищилася вдвічі з 7,7 до 13,2 % (за неофіційними оцінками рівень проблемних кредитів в банківській системі перевищив 50%), збитки сягнули 53 млрд грн., рентабельність активів в капіталу становила мінус 4,0 та 30,5%, що зіставимо з даними кризового 2009 р. суттєво погіршилися значення нормативів капіталу та

ліквідності українських банків: норматив адекватності регулятивного капіталу знизився з 18,26 до 15,21%; норматив миттєвої ліквідності знизився з 56,99 до 45,47%; поточної ліквідності – з 80,86 до 76,07%; короткострокової ліквідності - з 89,11 до 85,18% [2].

В результаті у 2014 р. після проведення стрес-тестів НБУ (ще за курсу 15,7 грн за долар), виявилось, що банківській системі необхідно збільшення капіталу більше, ніж на 100 млрд грн. За результатами проведення рейтингу Forbes, в якому взяло участь 32 найбільших банків з першої та другої групи за класифікацією НБУ за винятком офіційно неплатоспроможних, що контролюють 83% активів банківської системи України, рейтинг стійкості банків за підсумками 2014 року очолили польський Кредобанк, французький Креді Агріколь та американський Сітібанк [3]. Суттєвий рівень підтримки з боку західних материнських холдингів дозволив банкам досягти високих показників ліквідності, рентабельності та стійкості.

Основними причинами, що викликали глибоку кризу банківської системи України були наступні:

1. Військові дії в Луганській та Донецькій області і анексія Криму посилили панічні настрої населення та привели до втрати 15,0 % активів банківської системи за оцінками тодішнього міністра фінансів О.Шлапака (втрачено мережу відділень з технікою, сховищами, банкоматами);

2. Економічна криза і чотириразова девальвація гривні. Банки стикнулися з необхідністю повертати строкові валютні депозити, тоді як платоспроможність клієнтів за валютними кредитами стрімко знижується. У зростали ставки за валютними кредитами, попит на валюту на міжбанку, залучалися кошти у материнських структур. Небезпека полягала в тому, що в окремі періоди банки не могли купити валюту на ринку навіть для того, щоб розрахуватися за зовнішніми позиками. Зарегульованість валютного ринку, ліміти на продаж готівкової валюти, приблизно, по 200 дол. США в одні руки, обмеження на видачу готівкової валюти з депозитів в сумі 15000 грн. в еквіваленті на добу не тільки не сприяли стабілізації валютного ринку, а й привели до тимчасової втрати платоспроможності в іноземній валюті усіма українськими банками. Складалася вкрай загрозлива ситуація, коли використовуючи як причину запроваджені обмеження НБУ, достатньо ліквідні банки, спроможні повністю або частково виконувати свої зобов'язання, відмовлялися це робити. Це підриває довіру до банків;

3. Падіння кредитоспроможності клієнтів і погіршення платіжної дисципліни, що привело до зниження якості кредитного портфеля. Зростання резервів під проблемні позики (на 55,7 % за 2014 р.), нестача капіталу;

4. Завелика частка інсайдерських кредитів. Вважається, якщо частка прикованих або явних інсайдерських кредитів перевищує 30,0%, банк стає вразливим до кризових процесів. В окремих вітчизняних банках ця частка набагато вище, відомі випадки коли вона становила 93,0 % [4];

НБУ активно підтримував банки у спосіб рефінансування та підвищення ставки з рефінансування вище за рівень дохідності ОВДП для недопущення операцій РЕПО. Сумарно за 2014 сума рефінансування перевищила 200 млрд грн. [2] Але у підсумку проблем з ліквідністю протягом року не відчували лише державні банки та банки, що входять до великих європейських фінансових груп.

Позитивним в цій ситуації нам видається підсумкова консолідація та очищення банківської системи від кишенькових банків та таких, що неспроможні ефективно функціонувати через недотримання вимог регулятора. Вкрай негативним є

наростання мультиплікативного впливу на реальний сектор економіки, що фактично позбавлений фінансових можливостей та придушений боргами.

Аналізуючи фінансовий результат підприємств за 2013-2014 рр., коли збитки досягли 168 млрд грн. за 3 кв. 2014 р. порівняно з прибутками на рівні 29,2 млрд грн. у 2013 р. [4], можна зробити невтішні висновки: загальний рівень рентабельності різко впав, що було викликано як зниженням операційної рентабельності, так і зростанням витрат на обслуговування боргу. Проте сукупний обсяг сплачених процентів за кредитами і позиками зростає. Відтак реальний сектор вітчизняної економіки перебуває у важких умовах. Банківський сектор має можливість вижити використовуючи операції з ОВДП, підвищуючи ставку і маржу. Все це призводить до хиткої стабільності банківського сектора, проте різкого погіршення стану реального.

Така ситуація є особливістю розвитку вітчизняної економіки – банківський сектор функціонує без тісного взаємозв'язку з іншими. Метою діяльності є накопичення ресурсів у поточний момент часу, щоб пережити важчі часи. Підприємства все більше падають в «боргову яму» на тлі зростаючих банківських ставок. У них залишається все менше коштів на розвиток виробництва і підйом економіки. Для виправлення цієї ситуації необхідний пошук нових шляхів фінансування реального сектора з метою недопущення подальшої рецесії.

Відповідно необхідними є заходи як щодо стабілізації банківської системи, так і стимулювання її кредитування реального сектора економіки. Першочерговими завданнями є [5]:

- вдосконалення чинного законодавства в частині посилення контролю за операціями банків з пов'язаними особами та відповідальності власників істотної участі, керівників банків за дії, що призводять до неплатоспроможності банку;
- посилення захисту прав кредиторів та інвестиційної привабливості банківського сектору;
- урегулювання питання валютних кредитів та роботи банків з проблемною заборгованістю;
- посилення інституційної спроможності Національного банку України у сфері банківського нагляду з метою:
  - підвищення рівня капіталізації банків;
  - виявлення реальних обсягів операцій з пов'язаними особами та вжиття заходів, спрямованих на їх зменшення;
- проведення оцінки якості активів банків з метою визначення потреби в додатковій капіталізації банківських установ;
- подальше очищення банківської системи від фінансових установ, які є неплатоспроможними, здійснюють відмивання грошей та не дотримуються вимог законодавства;
- створення скоординованої системи позасудової реструктуризації кредитів та сприяння добровільній реструктуризації валютних іпотечних кредитів.

Список літератури:

1. Рейтинг життєздатності банків – 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://forbes.ua/ua/business/1388299-rejting-zhittezdatnosti-bankiv-2015>
2. Офіційний сайт НБУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=76262&cat_id=367943.
3. Пять проблем для банковской системы в 2014 году [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.prostobank.ua/depozity/stati/pyat_problem_dlya_bankovskoy_sistemy_v_2014_godu
4. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
5. Банківська система 2015: виклики та перспективи // НБУ. – лютий 2015. – 46 с.